

Вінник Оксана Мар'янівна,
*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
гол. наук. співробітник відділу
правового забезпечення ринкової економіки
НДІ приватного права і підприємництва
ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

ЦИФРОВА (ЕЛЕКТРОННА) ЕКОНОМІКА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Розвиток цифрових технологій призвів до створення цифрової/електронної економіки, що стало актуальним для України, ЄС, світової спільноти.

Як зазначається в одному з документів Єврокомісії [1], Європейське Співтовариство перебуває в процесі радикальних економічних та соціальних перетворень, зумовлених поширенням цифрових технологій з притаманними для них перевагами (включно з новими бізнес-ідеями), так і ризиками (зокрема, щодо *захисту* прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет та прав споживачів онлайн-послуг).

Європейська комісія запропонувала політичні та юридичні рішення щодо розв'язання економіки даних ЄС у рамках своєї стратегії цифрового єдиного ринку, представленого в травні 2015 року [1], проте без прийняття відповідного акту (директиви чи регламенту) щодо регулювання ключових відносин у цій сфері.

Деякі країни прийняли закон про електронну економіку (Великобританія, зокрема, в 2010 і 2017 роках [2; 3]), враховуючи особливості відносин в цій сфері та правові традиції своєї країни.

В Україні відсутній подібний акт. Натомість відносини у сфері цифрової економіки регулюються численними актами законодавства, деякі з яких спеціально присвячені окремим аспектам відносин в цій сфері (закони «Про електронну комерцію» [4], «Про електронні документи та електронний документообіг» [5] і «Про електро-

ний цифровий підпис» [6]), а більшість – це *акти законодавства*, основним предметом регулювання яких є інші (безпосередньо не пов’язані з електронними ресурсами) відносини, зокрема: **Господарський кодекс України** [7] (закріплює положення про оприлюднення державними, казенними та комунальними підприємствами, господарськими товариствами, що контролюються державою або органом місцевого самоврядування, інформації про свою діяльність шляхом розміщення її на власній *веб-сторінці/веб-сайті* або на *офіційному веб-сайті* суб’єкта управління об’єктами державної/комунальної власності, що здійснює функції з управління підприємством, – статті 73, 75, 77, 78, 79, 90 ГК); **Цивільний кодекс України** [8] (містить положення щодо *можливості*: відображення інформації в електронному вигляді – ст. 200; вчинення правочину в електронній формі (ст. 205), яка є однією з модифікацій письмової форми – ст. 207; відображення твору у загальнодоступних електронних системах інформації – ст. 442; електронної форми розрахунків – за допомогою розрахункових документів у електронному вигляді – ст. 1087); **Податковий кодекс** [9], який (серед іншого) передбачає використання електронних ресурсів у сфері оподаткування (Єдиного реєстру податкових накладних та Єдиного реєстру акцизних накладних, які ведуться в *електронному вигляді* центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику; надання послуг *електронного цифрового підпису* – ст. 14; організацію впровадження *електронних сервісів* для суб’єктів господарювання як одну з функцій контролюючих органів (ст. 19-1); контроль за дотриманням суб’єктами господарювання установлених законодавством обов’язкових вимог щодо забезпечення можливості розрахунків за товари (послуги) з використанням *електронних платіжних засобів* – ст. 20 та ін.); **Закон «Про Кабінет Міністрів»** [10] передбачає оприлюднення на офіційному *веб-сайті* Кабінету Міністрів України (КМУ) проектів актів Уряду та прийнятих в установленому порядку постанов КМУ (статті 50; 52); **Закон «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»** [11], що закріплює обов’язок органів виконавчої влади щодо створення та забезпечення функціонування в *мережі Інтернет веб-сторінок*, які містять ін-

формацію, необхідну суб'єктам господарювання для провадження ними господарської діяльності (ст. 8); можливість подання *в електронній формі* за допомогою засобів *телекомунікацій* заяви про одержання (переоформлення, одержання дубліката, анулювання) документа дозвільного характеру, а також повідомлення дозвільного органу про відмову у видачі такого документа (ст. 4-1); Закон «Про доступ до публічної інформації» [12], який передбачає серед джерел доступної інформації офіційні *веб-сайти в мережі Інтернет*, єдиний державний *веб-портал відкритих даних* (ст. 5); закріплює поняття публічної інформації у формі відкритих даних, порядок її надання розпорядником на єдиному державному веб-порталі відкритих даних та на своїх веб-сайтах, своєчасного оновлення такої інформації; покладення обов'язку щодо створення та забезпечення функціонування єдиного державного веб-порталу відкритих даних на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері електронного урядування (ст. 10-1); *підзаконні акти про електронне урядування* (головною складовою останнього є *електронний уряд* - єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання) [13] та уповноважений з цих питань орган – Державне агентство з питань електронного урядування України, одним з основних завдань якого є реалізація державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання *національних електронних інформаційних ресурсів*, розвитку інформаційного суспільства [14, п. 3], в т.ч. узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробка пропозицій щодо його (законодавства) вдосконалення; здійснення державної реєстрації *електронних інформаційних ресурсів* державних органів, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права, доступ до яких здійснюється через телекомунікаційні мережі загального користування, та видає відповідні свідоцтва; забезпечення (в межах своїх повноважень) належного функціонування *Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України* з можливістю інтеграції інформаційних ресурсів центральних та місцевих органів виконавчої

влади, що розміщені в Інтернеті; координування діяльності органів виконавчої влади, пов'язаної із створенням та інтеграцією електронних інформаційних систем і ресурсів в *Єдиний веб-портал органів виконавчої влади* та наданням інформаційних та інших послуг через *електронну інформаційну систему "Електронний Уряд*, та ін. У Верховній Раді доопрацьовуються й проекти інших законів, пов'язаних з використанням електронних ресурсів, в т.ч. «Про електронні довірчі послуги» [15], «Про електронні комунікації» [16]. Отже, масив актів законодавства, що регулюють відносини у сфері цифрової економіки стрімко збільшується, а, відтак, орієнтуватися в ньому стає доволі проблематично. Крім того, зміст більшості *термінів*, що визначають складові такої економіки, не визначений на законодавчому рівні, а на доктринальному – існують розбіжності щодо їх змісту (зокрема, E-Business) у різних дослідників [17; 18; 19].

Цифрова економіка як складова *інформаційного суспільства* потребує відповідного правового регулювання, що має, насамперед, забезпечуватися актом малої кодифікації – Законом «Про цифрову/електронну економіку», в якому доцільно закріпити: (а) **визначення понять** (цифрова/електронна економіка, електронний бізнес, електронна комерція, електронний договір, електронні послуги, електронний Уряд, електронні уповноважені органи, електронний обмін інформацією, Інтернет-магазин, споживачі електронних послуг тощо), (б) суб'єктний склад відносин з цифрової економіки (підприємці та їх саморегульвні організації, споживачі, уповноважені органи), (в) їх права та обов'язки у сфері цифрової економіки, механізми захисту прав та законних інтересів, відповідальність за порушення в цій сфері та наслідки зловживання правами, особливості розгляду конфліктів/спорів. Це відповідало б не лише Основним засадам розвитку інформаційного суспільства в Україні (щодо вдосконалення інформаційного законодавства з точки зору його кодифікації) [20, п. 2 розділу III], а й надало б учасникам відносин у сфері цифрової економіки, що стрімко розвивається і витісняє традиційні форми ведення бізнесу, більше можливостей реалізації своїх прав та інтересів і водночас – їх захисту у разі порушення. Світовий досвід (інших країн, ЄС, всесвітніх самітів з питань інформаційного суспільства

тощо) не лише стане у пригоді, але й має бути врахований з огляду на транснаціональний характер бізнесу, глобалізаційні процеси у сфері економіки та специфіку цифрових технологій, для яких державні кордони – не завада. Важливими у справі вдосконалення правового регулювання зазначених відносин є також напрацювання на доктринальному та фаховому (спеціалістами у галузі цифрових технологій) рівнях, зокрема, щодо *термінології*, в т.ч. появи та поширення поняття «електронний бізнес» [17; 18; 19].

Література:

1. Commission outlines next steps towards a European data economy // URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5_en.htm (дата звернення 31.08.2017).
2. Digital Economy Act 2017 - Wikipedia // URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_Economy_Act_2017 (дата звернення 05.09.2017).
3. Digital Economy Act 2017 - Legislation.gov.uk // URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/30/contents/enacted> (дата звернення 08.09.2017).
4. Закон України від 03.09.2015 р. «Про електронну комерцію» // ВВР України, 2015 р., № 45, ст. 410.
5. Закон України від 22.05.2003 р. «Про електронні документи та електронний документообіг» // ВВР України, 2003, № 36, ст. 276.
6. Закон України від 22.05.2003 р. «Про електронний цифровий підпис» // ВВР України, 2003, № 36, ст. 276.
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР України, 2003, № 40, ст. 356.
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. // *Офіційний вісник України*, 2010, № 92.
10. Закон України від 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України» // ВВР України, 2014, № 13, ст. 222.
11. Закон України від 06.09.2005 р. «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» // ВВР України, 2005, N 48, ст. 483.
12. Закон України від 13.01.2011 р. «Про доступ до публічної інформації» // ВВР України, 2011, № 32, ст. 314.
13. Концепція розвитку електронного урядування в Україні, затв. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. N 2250-р // *Офіційний вісник України*, 2010 р., № 97, ст. 3443.

14. Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 492 // *Офіційний вісник України*, 2014 р., № 80, ст. 2269.

15. Постанова Верховна Рада України від 20.09.2016 № 1522-VIII» Про прийняття за основу проекту Закону України про електронні довірчі послуги» // ВВР України, 2016 р., № 40, ст. 630 (реєстр. № 4685).

16. Постанова Верховна Рада України від 20.09.2016 № 1521 «Про направлення на повторне перше читання проекту Закону України про електронні комунікації» (реєстр. № 3549-1) // ВВР України, 2016, № 40, ст. 629.

17. Electronic Business (E-Business) // URL: <https://www.techopedia.com/definition/1493/electronic-business-e-business> (дата звернення 08.09.2017).

18. Definitione-business (electronic business) // URL: <http://searchcio.techtarget.com/definition/e-business> (дата звернення 08.09.2017).

19. Electronic business - Wikipedia // URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Electronic_business (дата звернення 08.09.2017).

20. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки, затв. Законом від 09.01.2007 р. // ВВР України, 2007, № 12, ст. 102 .